

-þorp

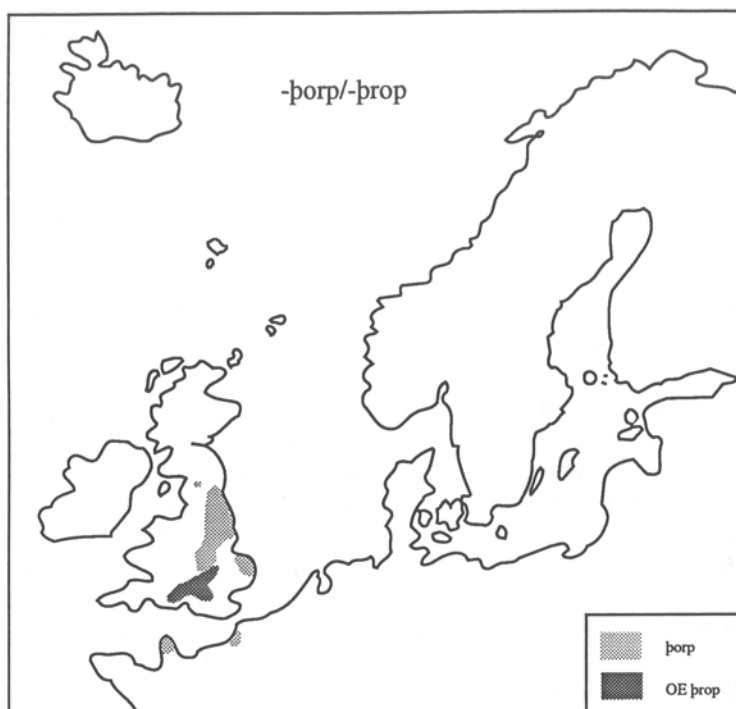
Efterleddet *þorp* blev meget benyttet i vikingetiden til navnedannelsen i de danske bosættelser i det nordlige og østlige England og det forekommer også i Normandiet. Derimod findes det ikke i stednavnene i de norske bosættelser på Orkneyøerne, Hebriderne, Irland og Man. Der er kun 16 *þorper* i det nordvestlige England og tre usikre belæg på Shetlandsøerne.

I de gamle engelske kilder optræder *-þorp* normalt som *-thorp*, fx *Thorestthorp* (1242), i den normannisk påvirkede *Domesday Book* (1086) dog som *-torp*, fx *Toltorp*. Den moderne stave-

måde er normalt *-thorpe*, fx *Thorestthorpe*, men i ganske enkelte navne forekommer stavemåden *-throp* som resultat af metatese, fx *Scostthrop*. I gamle normanniske kilder optræder efterleddet normalt som *-torp*, men formen *de Turpo* findes i en latinsk kilde og i departementet Manche forekommer stavemåden *-tourp*. Den moderne form i Normandiet er normalt *Le Torp*, men *-tourp*, *-tourps* og *-tour* forekommer i Manche, fx *Saussetour* og *Le Tourp*.

Forklaringen på den geografisk begrænsede udbredelse af efterleddet *-þorp* i vikingetidsbebyggelserne udenfor Norden må til dels være, at det var danskerne, der bragte navneleddet med sig fra hjemlandet til Østengland og Normandiet, men det har sikkert også spillet en rolle, at der ikke har været brug for et navneled, der denoterer en udflytterbebyggelse i områder som Orkney og Shetland, hvor enkeltgårde var fremherskende. Siden der fandtes et nærtbeslægtet engelsk efterled *-þrop* som blev brugt til at danne navne i det sydvestlige England, har Niels Lund (1976) foreslået, at stednavnene på *-þorp* i Danelagen indeholder det engelske efterled. Da der findes 576 navne på *-þorp* i Danelagen mens der kun findes 54 navne på *-þrop* uden for Danelagen, er det ikke sandsynligt, at alle eller flertallet af navnene på *-þorp* er af engelsk oprindelse. Det må dog indrømmes, at navneleddet *þorps* fordeling i England i nogen grad kan afspejle et navnelag af *þorper* fra før vikingetiden.

Navne på *-þorp* forekommer særlig hyppigt i Yorkshire (224), det østlige Midt-england (244), samt Norfolk i East Anglia (61). Fordelingsmønstret af de engelske

Fordelingen af stednavne på *-þorp* og OE *-þrop* på de britiske øer og i Normandie.

navne på *-þorp* danner en slags udstrakt hale til mønstret af de nordiske *-þorper*, med koncentrationer i Gloucestershire (15), Oxfordshire (10), og Wiltshire (10). Begge typer navne findes fortrinsvis langs de to bjergrygge, der løber fra Yorkshire i en blød kurve mod sydvest – den ene af kalk-sten, den anden af kridt. De 16 navne på *-þorp*, der forekommer i det nordvestlige England, er sandsynligvis et resultat af udflytning fra Danelagen, men udvandrem fra Danelagen, der trængte frem til både Skotland og Man, slog sig ned der og dannede stednavne på *-bý*. De brugte ikke efterleddet *-þorp* til at danne navne, sandsynligvis fordi de heller ikke grundlagde udflytterbebyggelser i disse kolonier.

Det er muligt, at det var folk fra Danelagen, der dannede navnene på *-þorp* i Normandiet. Af de 16 overleverede navne forekommer de 9 i departementet Manche, hvor der er flere andre spor efter indvandrere fra Danelagen. Louis Guinet (1980) har dog hævdet, at halvdelen af de normanniske *-þorp*-navne kan være dannet af saksere, der boede omkring Bayeux mellem det 3. og det 5. århundrede. De sproglige argumenter for en saksisk oprindelse for disse navne er imidlertid ikke særlig overbevisende (Fellows-Jensen 1988 s. 126).

Forleddet i 265 eller 60% af de 444 sammensatte navne på *-þorp* i England er personnavne. 177 eller 67% af disse personnavne er af nordisk oprindelse, fx *Þóraldr* i *Tharlesthorpe*, *Ketill* i *Kettlethorpe*, mens der er 52 engelske navne, fx *Æþelwine* i *Ellenthorpe*, *Golda* i *Goldthorpe*, og 34 navne af kontinentalgermansk oprindelse, fx *Willelm* i *Williamthorpe*, og 2 keltiske navne. Den store overvægt af nordiske navne støtter den antagelse, at flertallet af *þorp*-navnene i England er dannet af danskere eller deres efterkommere. De kontinentalgermanske personnavne er sandsynligvis bragt til England af normannerne i det 11. århundrede og *þorp*-navnene, der indeholder disse navne, må derfor være forholdsvis unge.

Forleddet i 117 *þorp*-navne er et appellativ og i 41 navne et adjektiv. Af disse förled er 77 nordiske, 76 engelske og 5 normanniske.

Der er 132 oprindeligt usammensatte *þorp*-navne i Danelagen eller 23%. I Normandiet er ikke færre end 11 af de 16 *þorp*-navne eller 69% oprindeligt usammensatte navne. Forleddet i tre af de resterende normanniske navne er nordiske personnavne: *Dorgils* i *Torgistorp* og *Saxi* i *Sauxtour* og *Sassetour*.

De fleste bebyggelser med navne på *-þorp* i Danelagen har en forholdsvis lav status og 264 eller 46% af dem er nu forsvundet. De fleste af bebyggelserne er også vurderet lavt til beskatning i Domesday Book, endnu et tegn på at de er udflytterbebyggelser anlagt på halvdårlig jord, men der er undtagelser. Flere af de velhavende bebyggelser har navne med engelske förled og de kan muligvis være gamle engelske bebyggelser. Andre har dog navne, der består af et nordisk personnavn plus *-þorp*, blandt andet *Weaverthorpe*, *Helperthorpe* og *Caythorpe* i det østlige Yorkshire. Opblomstringen af Yorkshire Wolds i det 11. århundrede, der afspejles i høje vurderinger, skyldes måske den danske indvandring og efterfølgende forøget og forbedret udnyttelse af egnens ressourcer, og noget lignende kan gælde kystegnen af Lincolnshire, hvor flere bebyggelser med *þorp*-navne er sognebyer, og nogle andre områder med påfaldende mange navne på *-þorp*.

Det er bemærkelsesværdigt, at mange af de sammensatte navne på *-þorp* er gengangere. Det er selvfølgelig ikke underligt, at verdenshjørnerne og andre betegnelser for retninger eller beliggenhed forekommer forholdsvis hyppigt i navne på udflytterbebyggelser, fx *Northorpe*, *Southorpe*, *Austhorpe* og *Westthorpe*, men det er lidt uventet, at fuglebetegnelsen *gaukr* 'gøg' er sammensat med *-þorp* ikke færre end 8 gange, fx *Gawthorpe*. Måske har der været et sammensat appellativ **gauka-þorp* med en nedsættende betydning som 'narrehuset', eller måske er nogle af navnene opkaldelsesnavne.

Det eneste gårdnavn på *-þorp* på Shetlandsoeme er *Everthorp* i Walls sogn. Det ældste skriftlige belæg er *Everthorpe* 1890–1900 og navnets form er mistænkelig. Man ville have forventet, at /p/ blev til /t/ i den shetlandske dialekt (Stewart 1987 s. 301). Det er muligt, at navnet er dannet i analogi med *Everthorpe* i Yorkshire længe efter man var begyndt at tale engelsk på øeme. De to andre navne på *-þorp* på Shetland, *Mandrup* og *Woltorp*, er også tvivlsomme. Begge findes i Sandwick parish (Jakobsen 1901 s. 159).

Stednavneleddet *þorp* kan ikke dateres nøjagtigt i England. Nogle få navne med engelske forled kan måske stamme fra før vikingetiden, medens navne med normanniske forled ikke kan være ældre end fra det 11. århundrede. Flertallet af navnene på *-torp* stammer dog sandsynligvis fra det 10. århundrede eller begyndelsen af det 11. århundrede, da danskere og deres efterkommere udstykkede de gamle engelske godser og bragte ny jord under plov.

Litteratur

- Adigard des Gautries, Jean. 1951. Études de toponymie Normannique 1. Les noms en *-torp*. *Études Germaniques* 6:1 (1951).
- Fellows Jensen, Gillian. 1972. *Scandinavian Settlement Names in Yorkshire*. (Navnestudier 11.)
- Fellows Jensen, Gillian. 1978. *Scandinavian Settlement Names in the East Midlands*. (Navnestudier 16.)
- Fellows-Jensen, Gillian. 1988. Scandinavian place-names and Viking settlement in Normandy. A review. *NoB* 76.
- Fellows-Jensen, Gillian. 1991–92. Place-names in *-þorp*. In retrospect and in turmoil. *Nomina* XV.
- Fellows-Jensen. 2003. *Torp*-navne I Norfolk I sammenligning med *torp*-navne I andre dele af Danelagen. *Nordiske torp-navne*. Rapport fra NORNAs 31. symposium I Jaruplund 25.–28.4. 2002. Red. Af Peder Gammeltift og Bent Jørgensen.
- Guinet, Louis, 1980. Les toponymes Normands 'Torp(s)', 'Torpt', 'Tourp(s)', 'Tour(s)'. *Annales de Normandie* 30.
- Jakobsen, Jakob. 1901. Shetlandsøernes stednavne. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* XVI.
- Lund, Niels. 1976. *Thorp-Names. Medieval Settlement: Continuity and Change*. Ed. P. Sawyer.

Smith, A. H. 1956. Þorp, *English Place-Name Elements* 2. (English Place-Name Society XXVI.)

Stewart, John. 1987. *Shetland Place-names*.

Gillian Fellows-Jensen
(1992; artikeln granskad 2004)